

LEER EEFJE BEGRIJPEN

Communicatie

bij een verstandelijke beperking en gehoorstoornis

Eefje wordt geboren met het Chargesyndroom. Een zeldzame aandoening die bij haar onder andere een verstandelijke beperking, autisme en een gehoorstoornis als gevolg heeft. Op haar negentiende gaat ze in een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking wonen. De communicatie tussen Eefje en haar begeleiders verloopt stroef. Haar ouders zien hun dochter afglijden en trekken aan de bel bij de instelling. Die schakelt het CCE in.

De kalmte en rust komen je tegemoet wanneer je het pad oprijdt dat leidt naar woonzorgboerderij de Hagert. Een golden retriever snuffelt nieuwsgierig aan de bezoekers en sjokt dan weer verder. Op

Eefje en een van haar begeleiders

het terras zit een aantal oudere mensen te genieten van de middagzon. Net klaar met hun werk roeren zij tevreden in hun kopje koffie. Ook Eefje is klaar met werken. Uitgelaten loopt ze het woonhuis binnen. Zelfverzekerd en met drukke gebaren maakt ze haar begeleidster Karin van Onna duidelijk wat ze gedaan heeft die dag. Ze schenkt ranja in en pakt dan haar agenda. Met Karin overlegt ze wat ze gaat doen die middag. Dit noteert ze in haar agenda. Dan pakt ze haar spullen en vertrekt vrolijk naar haar kamer. Het gaat goed met Eefje. Dat was in het verleden vaak anders.

DOVENINSTITUUT

Haar eerste levensjaar brengt Eefje voornamelijk in ziekenhuizen door. Daarna volgt dagopvang bij verschillende instellingen. In het doveninstituut leert ze communiceren door middel van gebarentaal en schrift. De ouders van Eefje kunnen zich echter beter vinden in de visie van instellingen voor verstandelijk

gehandicapten (VG) en besluiten haar te laten verhuizen. "Doveninstellingen zijn erg gericht op prestatie, iedereen moet zich ontwikkelen. Bij VG-instellingen kijken ze meer naar het welbevinden van het kind, en of het wel gelukkig is. Wel plukken we nog steeds de vruchten van haar tijd bij het doveninstituut, want Eefje is een van de weinigen die kan lezen en schrijven," laat de vader van Eefje weten.

DE LOGTERBERG

Op 19-jarige leeftijd verhuist Eefje naar de Logterberg van VG-instelling Dichterbij. Haar begeleiders krijgen les in gebarentaal om zo met Eefje te kunnen communiceren. Eefjes groepsgenoten hebben zware gedragsproblemen en er is veel personeelsverloop. Het resultaat is dat na een aantal jaren nog maar één begeleider gebarentaal kent. De moeder van Eefje: "Eefje was altijd al een rustig en teruggetrokken meisje. Ze gaf antwoord als je haar iets vroeg, maar kwam zelf nooit met iets. Ook keuzes maken deed ze niet. Robotachtig was ze. Op een gegeven moment ging ze zich steeds problematischer gedragen. Ze werd nog passiever, liet zich niet meer zien. We herkenden Eefje niet meer. Begeleiders communiceerden maar weinig met haar. Dan kwam ze terug na een weekendverlof met een nieuwe jas en dan werd daar niks van gezegd. Het zijn van die kleine dingen, maar voor haar zijn ze belangrijk. We maakten ons echt zorgen. De maat was vol toen Eefje steeds meer tegenzin begon te krijgen om na het weekend terug te gaan naar de Logtenberg. Ze begon in de auto te huilen en te gebaren dat we moesten omkeren. Gesprekken met personeel en managers leverden niet zoveel op. Iedereen was ervan overtuigd dat ze deden wat goed voor Eefje was,

dat ze het meest haalbare uit haar haalden. En wij konden niet duidelijk maken dat dit stille meisje Eefje niet meer was. Soms stonden we recht tegenover de hulpverleners. We zijn toen naar de Raad van Bestuur gegaan. Die stelde voor om het CCE in te schakelen. Wij kenden het CCE niet, maar we werden in ieder geval gehoord en erkend in onze klacht. Dat deed ons goed. Dichterbij voegde de daad bij het woord en meldde Eefje aan bij het CCE.”

OBSERVATIE DOOR HET CCE

Het CCE zette Lieve Roets in als consulent. Zij werkt bij stichting Kalorama en heeft daar expertise opgebouwd in de communicatie met meervoudig beperkte dove mensen. “De eerste keer dat ik bij Eefje op bezoek kwam, viel het me op dat het team met Eefje communiceerde in opdrachten en korte

zinnen. Soms werden er gebaren gemaakt. Het teruggetrokken gedrag van Eefje en haar gehechtheid aan structuur kwamen volgens het personeel door haar autisme. Haar begeleiders waren zich er niet van bewust hoe dove mensen met een verstandelijke beperking kunnen communiceren. Het is een misverstand dat je er bent als je de gebarentaal kent. Je moet vooral communicatietechnieken onder de knie krijgen die aansluiten bij dove personen. Dat kunnen gebaren zijn, maar ook geschreven teksten, tekeningen of een combinatie. Doof geboren mensen met een verstandelijke beperking kunnen niet altijd duidelijk maken wat ze bedoelen en niet controleren of de ander hen begrijpt. Bij Eefje was dit ook zo. Haar kennis van taal was langzaam verdwenen. Ik zag dat Eefje mogelijkheden had en daartoe moest

vooral een bewustwording en gedragsverandering in haar omgeving op gang komen.” Astrid Janssen, eveneens werkzaam bij Kalorama en casemanager bij het CCE, kwam bij de groep werken als rolmodel en coach. Het was een eye-opener om Astrid met Eefje te zien communiceren. Ineens realiseerde het team zich wat Eefje al die tijd tekort was gekomen en dat ze meer kon dan gedacht. Het team leerde gespreksvaardigheden en gebaren. Geleidelijk groeide het zelfvertrouwen en kregen de mensen plezier in het contact met Eefje.

DE HAGERT

Eefje verhuisde naar de groep de Hagert, een ander onderdeel van Dichterbij. Deze zorgboerderij biedt wonen en dagbesteding voor ouderen en mensen met een verstandelijke beperking. Casemanager ►

Astrid bleef bij het traject betrokken: "Wanneer Eefje gebaren maakt en een ander snapt het niet, dan stopt zij met contact zoeken. Ze kwam er snel achter dat ik haar wel begreep en vertelde ineens hele verhalen. Elkaar snappen is belangrijk, je past je communicatie aan elkaar aan. Het was voor de teamleden belangrijk de taal van Eefje te leren begrijpen. Naast het aanleren van gebarentaal heb ik videotraining toegepast bij de begeleiders. Zo konden zij terugzien hoe ze op Eefje reageerden. Maar ook hoe Eefje reageert en communiceert.

Een van de uitgangspunten van de Hagert is 'Ja, tenzij'. Ze zijn bereid om alles uit te proberen. Medewerkers staan ervoor open om te leren en het management is daarin erg ondersteunend.

Ook de medebewoners van Eefje raken steeds meer vertrouwd met gebarentaal. Ik heb een menuboekje ontworpen waar de bewoners het weekmenu uit samenstellen. In het boekje staan de gerechten afgebeeld op foto's, in gebarentaal en in woord. Iedere

cliënt kan zo op zijn eigen manier zijn menuwensen doorgeven. Soms is gebarentaal voor bewoners die moeite hebben met spreken zelfs gemakkelijker. Het is goed om te zien dat iedereen erg enthousiast is en dat de Hagert volop mogelijkheden biedt om te leren."

EEN ZONNIGE TOEKOMST

Eefje heeft zich meer ontwikkeld dan aanvankelijk gedacht werd. Haar gedrag is in positieve zin veranderd.

Begeleidster Karin: "Toen Eefje bij ons kwam stonden haar dagactiviteiten in een vaststaand programma. Steeds meer lieten we haar zelf kiezen wat ze wilde doen. Hoe meer wij met haar communiceerden en haar duidelijkheid gaven, hoe minder er vastgelegd hoefde te worden. Ze begon zelf initiatief te nemen. De eerste keer dat ze uit zichzelf van tafel opstond en ketchup uit de koelkast pakte, hebben we met zijn allen gejuicht. Ze begon zelf te vertellen, grapjes te maken, ondeugend te worden. Nu moeten we haar soms wel eens terugfluiten, dan pakt ze iets waar-

van ze best weet dat ze het eerst moet vragen." Bij de Hagert doen ze er alles aan om de ontwikkeling van Eefje te borgen. Jaarlijks wordt de gespreksvaardigheid en gebarentaalkennis van het personeel getoetst. Nieuwe medewerkers en vrijwilligers worden geschoold. Alle betrokken partijen zien de toekomst met Eefje zonnig tegemoet. Eefjes ouders: "We zijn verrast over haar mogelijkheden. We verwachten geen wonderen, maar hopen dat haar ontwikkeling nog verder doorzet. En dat het personeel zal blijven. Niks is funester dan veel personeelwisselingen. De inbreng en ondersteuning van het CCE is voor Eefjes ontwikkeling van bijzondere toegevoegde waarde geweest. Eefje is meer mens geworden en laat zelfs, al is ze al 27 jaar, nog ontwikkeling zien en dat is een uitzonderlijke prestatie." ■

Meer informatie:

- De Hagert, www.dehagert.nl
- Dichterbij, contactpersoon: **Bernadette Baaijens**
b.baaijens@dichterbij.nl,
024 - 648 67 00

